

Dominik M. Piotrowski

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

Dominik.Piotrowski@bu.umk.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3372-4772>

Omeka S: otwarte studium bibliometryczne

Streszczenie: Celem szkicu jest prezentacja badań nad stopniem zainteresowania systemem Omeka S w środowisku naukowym, analiza jego potencjału oraz identyfikacja głównych tematów poruszanych w literaturze. Badanie miało na celu również określenie, w jakich krajach i ośrodkach badawczych system Omeka S jest najczęściej wykorzystywany oraz jakie projekty, oparte na tym oprogramowaniu opisano w literaturze. Korzystając z „prostych metod bibliometrycznych” dokonano analizy literatury wykonując kwerendy w bazie Library, Information Science & Technology Abstracts, w Katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu oraz w bazie Scopus. Następnie dane poddano analizie ilościowej oraz analizie treści. Zainteresowanie Omeka S w środowisku naukowym wykazuje tendencję wzrostową do roku 2023. Ze względu na brak wystarczających danych za rok 2024 trudno jednoznacznie stwierdzić, czy tendencja ta będzie się utrzymywać. Badanie pokazało, że autorzy publikacji pochodzą z wielu krajów, głównie z Francji i Włoch. Oprogramowanie Omeka S przyciągnęło uwagę badaczy z różnych dziedzin i dyscyplin, co przełożyło się na dużą różnorodność tematyczną analizowanych tekstów oraz szerokie zastosowanie przede wszystkim w obszarze humanistyki cyfrowej.

Słowa kluczowe: Omeka S, humanistyka cyfrowa, open source, kuratorstwo cyfrowe, internet semantyczny, biblioteki akademickie, otwarta edukacja, analiza piśmiennictwa, analiza bibliometryczna

Wprowadzenie

Coraz więcej bibliotek akademickich angażuje się w działania związane z humanistyką cyfrową, kuratorstwem cyfrowym (digital curation), internetem semantycznym i powiązаныmi otwartymi danymi (linked open data), a także otwartą edukacją. W tym celu można wykorzystać [Omeka S](#)¹ – otwarty źródłowy system zarządzania treścią (Content Management System, CMS) ułatwiający zarządzanie danymi oraz metadanymi. Program ten wspiera promocję i udostępnianie zbiorów cyfrowych oraz cennych kolekcji, a także realizację różnorodnych projektów z zakresu cyfrowych nauk humanistycznych i otwartej edukacji.

Dedykowany małym i średnim instytucjom kultury i nauki Omeka S jest następcą systemu [Omeka](#), którego nazwa w języku suahili oznacza wyłożenie towarów, pokazanie ich, rozpakowanie. Obie aplikacje znacznie się jednak różnią, a w przypadku Omeka S litera "S" oznacza "semantyczny". System jest projektem Digital Scholar, pierwotnie uruchomionym w Roy Rosenzweig Center for History and New Media. Początek prac nad programem datuje się na 2012 r., wersja 0.2.0-alpha ukazała się w czerwcu 2015 r., zaś wersja 1.0.0 w listopadzie 2017 r. (zob. [Releases omeka/omeka-s](#)).

Omeka S umożliwia tworzenie i zarządzanie wieloma witrynami w ramach jednej instancji systemu. Obsługuje semantyczne słowniki i posiada potencjał w zakresie tworzenia powiązanych (otwartych) danych. Dzięki temu może być wykorzystywana jako infrastruktura do budowania i modelo-

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 09.08.2024 r.

wania nowej wiedzy. System posiada zdolność do obsługi potrzeb większych organizacji i pełniejszej integracji z ekosystemem cyfrowej komunikacji naukowej. Funkcjonalności Omeka S można rozszerzać za pomocą systemu modułów, a wygląd dostosowywać m.in. za pomocą responsywnych motywów graficznych.

Autor niniejszego tekstu od 2019 r. zarządza Omeka S, który jest podstawą [Platformy wystaw cyfrowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu](#). Pełniąc rolę kuratora cyfrowego, współtworzy ekspozycje, opiekuje się cyfrową treścią oraz promuje cenne kolekcje biblioteczne, dostrzegając potencjał tego nowoczesnego CMS. W polskiej literaturze naukowej brakuje opracowań dotyczących problematyki związanej z Omeka S. Dlatego też intencją autora, aby przeprowadzić niniejsze badania, była potrzeba rozpoznania możliwości, jakie oferuje to oprogramowanie.

Przedmiotem prezentowanych badań jest otwartoźródłowy system Omeka S, zaś celem – ocena stopnia zainteresowania nim w środowisku naukowym, analiza jego zastosowań oraz identyfikacja głównych tematów poruszanych w literaturze. Autor postawił następujące pytania badawcze:

- Jak jest zainteresowanie badaczy oprogramowaniem Omeka S?
- Z jakich krajów oraz ośrodków akademickich pochodzą autorzy publikacji dotyczących Omeka S?
- Jakie tematy poruszane są w literaturze dotyczącej Omeka S?
- W jaki sposób i w jakich obszarach można zastosować Omeka S?
- Jakie projekty oparte na Omeka S zostały opisane w literaturze?

Kontekstowy przegląd literatury

Specjalistyczna kuratela nad zasobami cyfrowymi, które mają istotne znaczenie dla nauki, kultury i sztuki, jest obecnie niezwykle ważna dla instytucji opartych na wiedzy (Kowalczyk, 2018) oraz w obszarze humanistyki cyfrowej (Sabharwal, 2015). W bibliotekach tę opiekę sprawują kuratorzy cyfrowi, którzy współpracując z badaczami humanistyki, mogą współtworzyć innowacyjne projekty, wykorzystując otwarte oprogramowanie, takie jak Omeka S. Dzięki tytułowej aplikacji możliwe jest m.in. tworzenie bibliotecznych repozytoriów, cyfrowych wystaw (Martínez, 2022) oraz powiązanych otwartych danych, co stanowi interesujący trend w bibliotekach (Landis, 2019), umożliwiający semantyczne udostępnianie kolekcji w internecie.

Innym interesującym zagadnieniem w obszarze współczesnego bibliotekarstwa jest otwarta edukacja (Larson, 2020), w kontekście powszechnego dostępu do wiedzy oraz edukacji dla społeczeństwa. Tworzenie przez biblioteki akademickie otwartych repozytoriów i otwartych zasobów edukacyjnych stało się obecnie powszechne. Co ciekawe, tego typu zasoby można skutecznie budować, wykorzystując system Omeka S (Ingram-Monteiro i McKernan, 2022).

Materiały i metody

W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze dokonano analizy literatury, korzystając z „prostych metod bibliometrycznych” i wzorując się na pracy Barbary Sosińskiej-Kalaty (2016, s. 27–49), a także pracy autora niniejszego tekstu i Pawła Marca (2022). Dane zebrano w okresie 5–10 lipca 2024 r. Do gromadzenia i zarządzania danymi zastosowano menedżera bibliografii Zotero. Analizę danych przeprowadzono z użyciem oprogramowania MS Excel

oraz ChatGPT firmy OpenAI. Dane bibliograficzne są dostępne w Repozytorium Otwartych Danych RepOD².

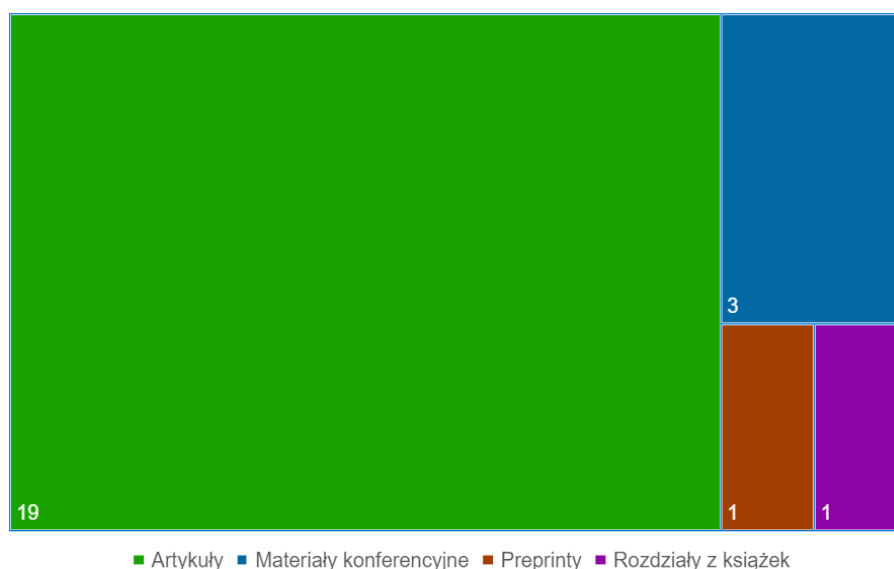
Przyjęto zasięg chronologiczny obejmujący lata 2014–2024. W celu zebrania danych wykonano kwerendę w bazie Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA) z wykorzystaniem terminu „Omeka S” nie ograniczając się do konkretnego pola. Następnie skorzystano z wyszukiwania zaawansowanego w Katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w zakresie „Wszystko”. Przeszukano Katalog Biblioteki i zasoby online. Dla terminu „Omeka S”, zastosowano typ wyszukiwania „zawiera dokładną frazę” w dowolnym polu. Na końcu przeszukano bazę Scopus z wykorzystaniem terminu „Omeka S” z ograniczeniem do pól: tytuł, abstrakt, słowa kluczowe.

Wśród rezultatów znalazło się również samo oprogramowanie³, jednak do badań autor wyselekcjonował 24 publikacje. Dane poddane zostały analizie ilościowej według następujących kryteriów: struktura formalna, data wydania, język publikacji, tytuły czasopism, konferencje, autorstwo publikacji, afiliacje i kraje. Przeprowadzono również analizę treści skupiając się na poruszanych tematach oraz projektach opartych na Omeka S.

Rezultaty

Struktura formalna

Zasięg wydawniczo-formalny wyselekcjonowanego zbioru objął artykuły z czasopism, materiały konferencyjne, rozdział z książki oraz preprint. Wśród analizowanych publikacji najliczniejsze były artykuły z czasopism (19), które stanowiły 79,17% całego zbioru. W następnej kolejności znalazły się materiały konferencyjne (3) – 12,5% całego zbioru. Ponadto w rezultatach wyszukiwania wystąpił 1 rozdział w książce i 1 preprint.

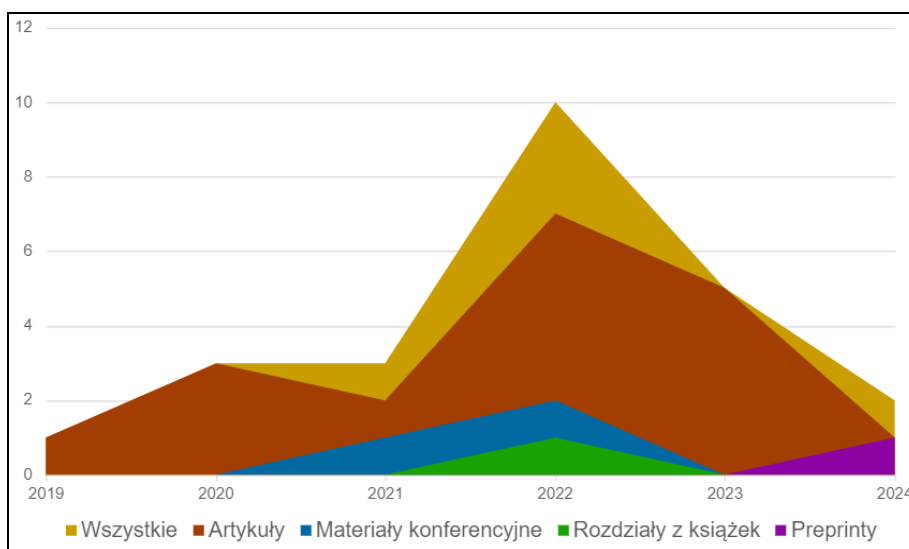
Wykr. 1. Liczba publikacji na temat Omeka S według typów
Źródło: oprac. własne.

² Zob. <https://doi.org/10.18150/7GKS7A> [dostęp 6.09.2024].

³ Zob. <https://zenodo.org/records/10379756> [dostęp 6.09.2024].

Data wydania publikacji

Najstarszy artykuł, autorstwa Amy E. Gay z Binghamton University Libraries, opublikowany w czasopiśmie „Online Searcher”, pochodzi z 2019 r. i dotyczy wykorzystania systemu zarządzania treścią Omeka S przez studentów historii w ramach projektu pilotażowego w obszarze humanistyki cyfrowej. W 2020 r. ukazały się 3 (francuskojęzyczne) teksty, natomiast w 2021 r. – 2 artykuły i 1 materiał konferencyjny. W 2022 r. zaobserwować można wzrost liczby publikacji, bowiem ukazało się wtedy 7 artykułów, 2 materiały konferencyjne i 1 rozdział z książki. Z kolei w 2023 r. ukazało się 5 tekstów, zaś w 2024 r. – 1 artykuł i 1 preprint.

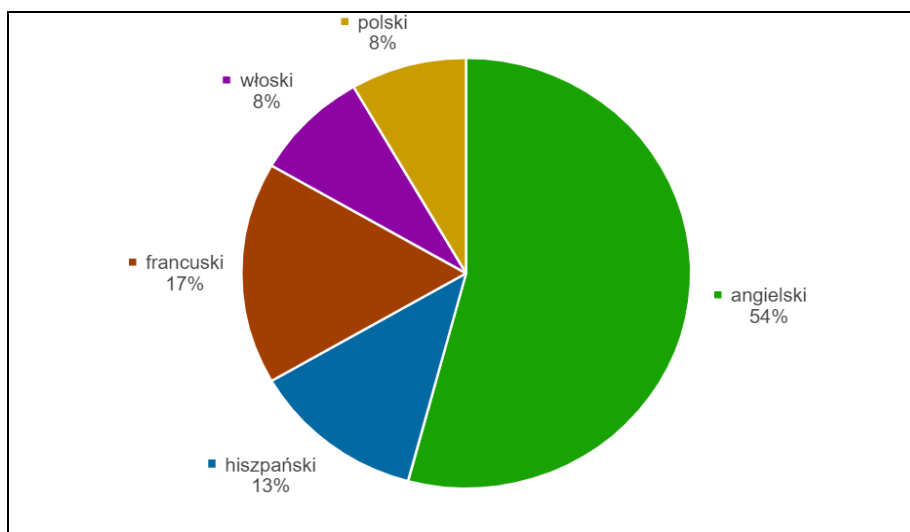

Wykr. 2. Rozkład chronologiczny wyselekcjonowanych publikacji w latach 2014–2024

Źródło: oprac. własne.

Język publikacji

W analizowanym zbiorze dominuje język angielski (54%), następnie język francuski (17%), język hiszpański (13%), język włoski (8%) i język polski (8%).

Wykr. 3. Rozkład procentowy publikacji na temat Omeka S w danym języku

Źródło: oprac. własne.

Czasopisma

Wśród zgromadzonej i analizowanej literatury znajduje się 19 artykułów, które ukazały się na łamach 19 różnych czasopism:

1. „BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació”
2. „Brazilian Journal of Information Science”
3. „Cahiers de Framespa”
4. „Code4Lib Journal”
5. „Compendium: Journal of Comparative Studies”
6. „DigitCult”
7. „EBIB – Electronic Bulletin for Librarians”
8. „Electronic Library”
9. „Humanités numériques (Lille)”
10. „I2D: Information, Données & Documents”
11. „Information Technologies and Libraries”
12. „Journal of Library Administration”
13. „Le bulletin de l'AFAS”
14. „Online Searcher”
15. „Peer Community Journal”
16. „Revista Eterna”
17. „Semantic Web”
18. „Visual Resources Association Bulletin”
19. „Zonemoda journal (Online)”

Konferencje

W analizowanym zbiorze znajdują się 3 materiały konferencyjne z 3 międzynarodowych konferencji:

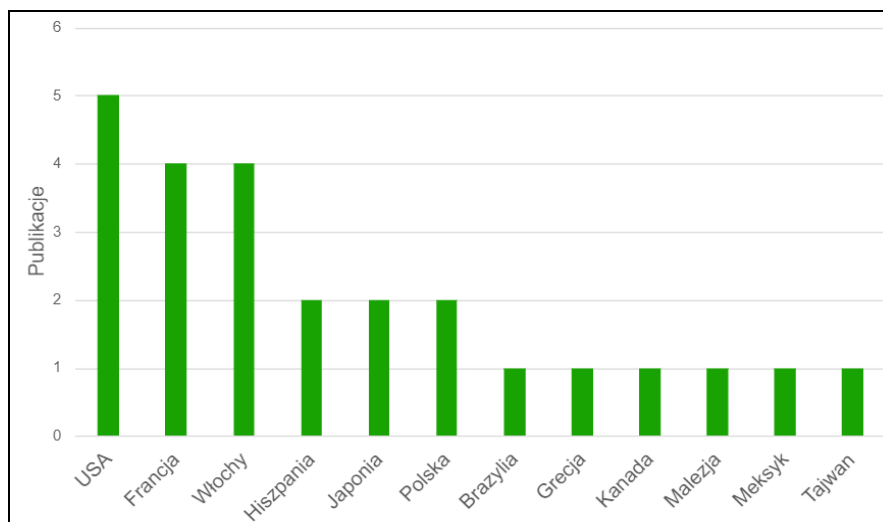
- 14th International Conference on Metadata and Semantics Research, Madryt, 2020,
- 24th International Conference on Asia-Pacific Digital Libraries, Hanoi, 2022,
- 26th International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, Padwa, 2022.

Autorstwo, kraje i ośrodki badawcze

Za B. Sosińską-Kalatą przyjęto, że podczas analizy autorstwa stosowane będzie obliczanie kompletne, tj. współautorstwo jest traktowane na równi z autorstwem samodzielnym. W wyniku tego podejścia wyselekcjonowano 51 autorów z 12 państw. Na podstawie podanych afiliacji wyłonić można 30 ośrodków badawczych. Najliczniejszą grupę stanowili autorzy lub współautorzy z Francji (10 osób; 4 publikacje) oraz Włoch (10 osób; 4 publikacje), następnie z USA (8 osób; 5 publikacji), Japonii (7 osób; 2 publikacje), Tajwanu (4 osoby; 1 publikacja) i Brazylii (3 osoby; 1 publikacja), Hiszpanii (2 osoby; 2 publikacje), Meksyku (2 osoby; 1 publikacja) i Polski (2 osoby; 2 publikacje). Najmniej liczną grupę stanowili reprezentanci Grecji, Kanady i Malezji (po 1 osobie i 1 publikacji).

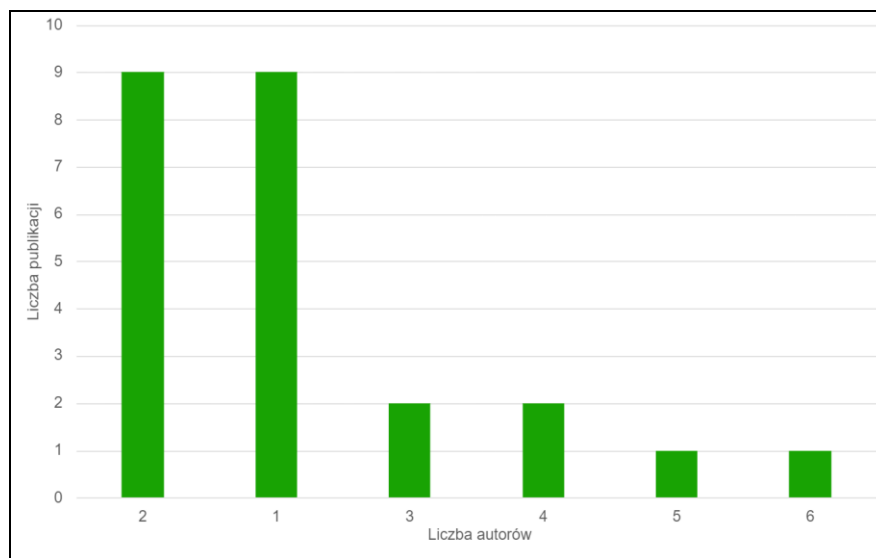
W analizowanym zbiorze 9 publikacji (37,5%) to prace 2 autorów, kolejne 9 (37,5%) to prace samodzielne. Dwie publikacje (33%) są dziełem 3 autorów, a następne 2 (33%) zostały napisane przez 4 autorów. W zbiorze znalazły się też pojedyncze publikacje 5 i 6 autorów.

Wśród najczęściej pojawiających się ośrodków badawczych figuruje Université de Lorraine we Francji, który wymieniono 6 razy, następnie National Chengchi University w Tajwanie (w 4 afiliacjach) oraz University of São Paulo w Brazylii (3 razy).

Wykr. 4. Publikacje według kraju afiliacji autora

Źródło: oprac. własne.

Wykr. 5. Publikacje według liczby autorów

Źródło: oprac. własne.

Tematy

Analizę treści badanego zbioru przeprowadzono na podstawie streszczeń, etykiet oraz pełnych tekstów dostępnych za pośrednictwem Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu lub w internecie. Wyodrębniono siedem głównych wątków tematycznych, które podzielono na szczegółowe, nierozłączne tematy. Najliczniej reprezentowane są zagadnienia związane z humanistyką cyfrową (45,83%), oprogramowaniem open source i platformami cyfrowymi (45,83%) oraz kuratorstwem cyfrowym i dziedzictwem kulturowym (37,5%). W dalszej kolejności pojawiają się takie wątki jak:

historia nauki, prozopografia, historia sztuki, archeologia (25%), internet semantyczny i powiązane otwarte dane (20,83%), biblioteki akademickie (20,83%) oraz otwarta edukacja (12,5%).

Tab. 1. Wątki tematyczne wraz z tematami szczegółowymi w zarejestrowanych publikacjach.

Wątki tematyczne	Tematy szczegółowe	Liczba publikacji
Humanistyka cyfrowa	digitalizacja zbiorów, zarządzanie danymi i metadanymi, biblioteki cyfrowe, archiwa cyfrowe, kuratorstwo cyfrowe, wystawy cyfrowe, sieci semantyczne, powiązane otwarte dane	11
Oprogramowanie open source i platformy cyfrowe	otwartoźródłowe oprogramowanie w nauce i edukacji, infrastruktura cyfrowa, zarządzanie danymi, organizacja informacji	11
Kuratorstwo cyfrowe i dziedzictwo kulturowe	platformy kuratorskie, zarządzanie zasobami kulturowymi, budowa wirtualnych wystaw, otwarte dane, sieci semantyczne	9
Historia nauki, prozopografia, historia sztuki, archeologia	korespondencja naukowa, biografie, historia mody, historia sztuki, budowa korpusów danych historycznych, badania prozopograficzne, analiza literacka, archeologia	6
Internet semantyczny i powiązane otwarte dane	internet semantyczny, sieci semantyczne, powiązane dane, powiązane otwarte dane, interoperacyjność	5
Biblioteki akademickie	konsorcja i współpraca bibliotek, otwarte zasoby edukacyjne, otwarte oprogramowanie, metadane, repozytoria	5
Otwarta edukacja	otwarte projekty edukacyjne, metody nauczania, programy edukacyjne, otwarte zasoby edukacyjne	3

Źródło: oprac. własne.

Omawiane projekty

Autor wziął pod uwagę te wdrożenia, które stanowiły główny przedmiot analizowanych publikacji (w przeważającej mierze studia przypadku), pomijając projekty jedynie sygnalizowane⁴. Wiele projektów zostało również wspomnianych w pracy pt. *Omeka S como alternativa para el desarrollo de colecciones digitales y proyectos de humanidades digitales*, opartej m.in. na przeglądzie literatury. Ostatecznie udało się zidentyfikować 12 projektów⁵:

1. [Salish Sea Curriculum Repository](#) z publikacji *An Omeka S Repository for Place- and Land-Based Teaching and Learning* – tematy szczegółowe: otwarte zasoby edukacyjne, projekty edukacyjne, otwarta edukacja, metody nauczania, programy edukacyjne, metadane, repozytoria;

⁴ Np. w pracy *Creating a Full Multitenant Back End User Experience in Omeka S with the Teams Module* wzmiankowane były głównie dwie platformy: [wydawnicza](#) oraz [wystawiennicza](#).

⁵ Nie udało się ustalić adresu projektu omawianego w artykule *Las Humanidades Digitales aplicadas a la catalogación y conservación del patrimonio mural*. Identyfikację utrudnił również brak dostępu do pełnego tekstu np. *LOD that Picture: Leveraging Linked Open Data to Enhance Navigation of the Photographic Archive of the Teatro Comunale of Bologna* lub *Objetos marianos: Experiencias de aprendizaje situado en la creación de una colección digital*. Z kolei adres projektu podany w publikacji *Using a Content Management System for Student Digital Humanities Projects: A Pilot Run* prowadził do nieaktywnej już witryny, a niestety Wayback Machine nie utworzył dla niego archiwum.

2. [Henri Poincaré 1854–1912](#) z publikacji *Applying and developing semantic web technologies for exploiting a corpus in history of science: The case study of the Henri Poincaré correspondence* – tematy szczegółowe: korespondencja naukowa, biografie, budowa korpusów danych historycznych, internet semantyczny, sieci semantyczne, powiązane dane;
3. [Archivi Storici Scolastici](#) z publikacji *Archivi storici scolastici* – tematy szczegółowe: archiwa cyfrowe, kuratorstwo cyfrowe, wystawy cyfrowe, otwarty dostęp;
4. [Ideals of Femininity in the Dutch Republic: Analyzing Systems of Class, Gender and Power in Caspar Netscher's 'Lacemaker' \(1662\)](#) z publikacji *Capstone Innovation: Supporting Art History Students' Digital Projects at American University* – tematy szczegółowe: historia sztuki, platformy kuratorskie, zarządzanie zasobami kulturowymi, programy edukacyjne;
5. [1972. Moda, design, storia](#) z publikacji *Communicating Fashion Through Virtual Exhibitions: 1972. Fashion, Design, History, a Case Study Carried Out at the Centro Studi Archivio della Comunicazione (CSAC) of the University of Parma* – tematy szczegółowe: historia mody, platformy kuratorskie, zarządzanie zasobami kulturowymi, budowa wirtualnych wystaw;
6. [The TiMMA project](#) z publikacji *Dealing with post-excavation data: the Omeka S TiMMA web-database* – tematy szczegółowe: zarządzanie danymi i metadanymi, archiwa cyfrowe, archeologia, powiązane otwarte dane;
7. [Digital humanities research platform for biographies of Malaysia personalities \(DHRP-BMP\)](#) z publikacji *Development and application of a digital humanities research platform for biographies of Malaysian personalities* – tematy szczegółowe: biografie, otwarte oprogramowanie, zarządzanie danymi, organizacja informacji;
8. [ACERVOS FAU](#) z publikacji *Digital platform for dissemination of the FAUUSP architecture and design collections* – tematy szczegółowe: archiwa cyfrowe, otwartoźródłowe oprogramowanie w nauce i edukacji, zarządzanie zasobami kulturowymi;
9. [Digital Viau](#) z publikacji *Digital Viau: histoire et aléas d'un projet en humanités numériques* – tematy szczegółowe: historia sztuki, biblioteki cyfrowe, zarządzanie danymi i metadanymi, powiązane otwarte dane;
10. [Dictionnaire des éditeurs français du XIXe siècle, DEF19](#) z publikacji *Du livre imprimé au Web sémantique: le projet du Dictionnaire des éditeurs français du xixe siècle* – tematy szczegółowe: sieci semantyczne, powiązane otwarte dane, budowa korpusów danych historycznych, badania prozopograficzne;
11. [„De revolutionibus” Mikołaja Kopernika \(1543\) w bibliotekach polskich](#) z publikacji *Nowe horyzonty wiedzy: wystawa cyfrowa „De revolutionibus” i jej zaawansowane funkcje interakcji z dziedzictwem kopernikańskim* – tematy szczegółowe: kuratorstwo cyfrowe, platformy kuratorskie, zarządzanie zasobami kulturowymi, budowa wirtualnych wystaw, powiązane otwarte dane;
12. [O pożytkach z ksiąg cyfrowych](#) z publikacji *Upowszechnianie kolekcji średniowiecznych rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu za pomocą Omeka S: studium przypadku* – tematy szczegółowe: kuratorstwo cyfrowe, platformy kuratorskie, budowa wirtualnych wystaw, otwartoźródłowe oprogramowanie w nauce i edukacji, otwarte zasoby edukacyjne.

Dyskusja i propozycje dalszych badań

Analiza wyselekcjonowanego zbioru wskazuje, że na badany temat napisano najwięcej publikacji w formie artykułów, co prawdopodobnie wynika z charakteru źródeł, w których przeprowadzono kwerendę. Na uwagę zasługuje fakt, że już w 2019 r. system Omeka S stosowany był w obszarze

humanistyki cyfrowej i nauczania akademickiego. W latach 2020–2021 zauważalny jest niewielki przyrost publikacji, natomiast największy w roku 2022, co dowodzi zwiększeniu zainteresowania środowiska naukowego oraz pojawieniu się większej liczby projektów wykorzystujących Omeka S. W roku 2023 tendencja ta zdaje się utrzymywać, natomiast za rok 2024 brak jest wystarczających danych by stwierdzić, czy tendencja ta będzie zachowana.

Najwięcej analizowanych publikacji ukazało się w języku angielskim. Warto odnotowania jest fakt, że kilka publikacji ukazało się w językach narodowych, w tym 2 w języku polskim. Z przeprowadzonej analizy wynika duża różnorodność czasopism, w których publikowane były badane artykuły. Były to czasopisma z różnych krajów, z obszaru humanistyki cyfrowej, zarządzania informacją bądź bibliotekoznawstwa, co świadczy o zainteresowaniu badaczy i praktyków z różnych dziedzin i dyscyplin, w tym historii nauki, historii sztuki, informatologii, bibliotekoznawstwa, technologii, archeologii, a nawet historii mody. Przekłada się to na dużą różnorodność tematyczną i metodologiczną opublikowanych prac. Temat zastosowania Omeka S pojawił się również w materiałach z trzech konferencji poświęconych bibliotekom cyfrowym oraz badaniom nad metadanymi i semantyką. Były to konferencje zróżnicowane pod względem lokalizacji (Madryt – Hiszpania, Hanoi – Wietnam, Padwa – Włochy), co sugeruje szeroki charakter badań w tych dziedzinach oraz międzynarodowe zainteresowanie analizowanym zagadnieniem.

Autorstwo wyselekcjonowanych prac świadczy o zasięgu globalnym, przy jednoczesnej dominacji Francji i Włoch, a w następnej kolejności Stanów Zjednoczonych i Japonii. Prace publikowane były indywidualnie, jak również przez zespoły badawcze. Najczęściej występowały publikacje jednego lub dwóch autorów. Najbardziej aktywnym autorem (2 publikacje) był twórca niniejszego tekstu, a najaktywniejszym ośrodkiem badawczym Universita de Lorraine we Francji.

Analizowane publikacje dotyczyły najczęściej humanistyki cyfrowej oraz oprogramowania open source i platform cyfrowych. Przypuszczalnie stanowi to efekt zastosowania otwartoźródłowych aplikacji i narzędzi oraz rosnącego znaczenia digitalizacji w dziedzinie nauk humanistycznych. W następnej kolejności w pracach zajmowano się kuratorstwem cyfrowym i dziedzictwem kulturowym, co wynika z faktu, że coraz większego znaczenia nabiera specjalistyczna opieka oraz ekspozycja cyfrowych zasobów kulturowych. Innymi prezentowanymi tematami były historia nauki, prozopografia, historia sztuki oraz archeologia. Prawdopodobnie stanowi to efekt zainteresowania badaczy historią technologiemi cyfrowymi, w tym Omeka S. Można też wyróżnić wątki związane z internetem semantycznym i powiązаныmi otwartymi danymi, a także bibliotekami akademickimi. Tematy te związane są z tym, że Omeka S jest systemem semantycznym, stosowanym w celu wiązania danych. Z kolei fakt, że system ten omawiany był w kontekście bibliotek akademickich, jest bardzo ważny z punktu widzenia świadczenia nowoczesnych usług bibliotecznych. Ostatnim wątkiem tematycznym była otwarta edukacja, która stanowi niezwykle istotne zagadnienie w kontekście budowy społeczeństwa informacyjnego i otwartego dostępu do wiedzy.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że Omeka S znajduje szerokie zastosowanie na gruncie humanistyki cyfrowej, co potwierdza też Rubén Alcaraz Martínez (2022). Silną stroną tego oprogramowania jest elastyczność i możliwość wsparcia różnorodnych inicjatyw o charakterze badawczym i edukacyjnym. Dlatego Omeka S stosowany jest na potrzeby różnego typu projektów naukowych, kuratorskich i archiwalnych. Ważną cechą Omeka S jest rozszerzalność, możliwość budowy wielu witryn oraz łatwość tworzenia powiązanych otwartych danych. Interesujące wydaje się także użycie apli-

kacji, serwisów lub API współdziałających z Omeka S, za sprawą dodatkowych modułów (np. Zotero, WikiData lub IIIF). Ciekawe jest również zastosowanie dodatkowych narzędzi, które mogą wspierać cele ekspozycyjne i opowiadanie historii (np. [Timeline JS](#), [Storymap JS](#), [Storiies](#) lub [Exhibit](#)). W trakcie analizy pojawiły się pewne komplikacje, np. brak możliwości ustalenia adresów URL omawianych projektów, brak dostępu do pełnego tekstu publikacji czy nieaktywne adresy URL dwóch inicjatyw, co rodzi pytania dotyczące właściwej archiwizacji, utrzymania i zapewnienie dostępu do cyfrowych projektów.

Dla zobrazowania różnorodności omawianych w literaturze projektów poniżej krótko scharakteryzowano trzy wybrane przykłady zastosowania Omeka S w ramach wyszczególnionych wyżej tematów.

„Digital Viau” (humanistyka cyfrowa) to projekt badawczy, z zakresu humanistyki cyfrowej i historii sztuki, który ma na celu przegląd dzieł zebranych przez kolekcjonera George'a Viau. Inicjatywa posiada charakter biblioteki cyfrowej i jest oparta na pracy wolontariuszy, w ramach Observatoire des humanités numériques, pod przewodnictwem Lei Saint-Raymond.

DIGITAL VIAU

Qui était George Viau ? Artistes Oeuvres Acteurs Cartographie

Entre le début du XXe siècle et sa mort, le chirurgien-dentiste George Viau (1865-1938) constitue une collection exceptionnelle, aussi bien par sa taille – environ 1 200 œuvres d’art – que par sa qualité, regroupant les plus grands noms impressionnistes et postimpressionnistes tels que Monet, Renoir, Sisley, Pissarro, Degas, Morisot, Toulouse-Lautrec, Cézanne, Van Gogh, Denis, Vuillard et bien d’autres encore.

Le projet Digital Viau reconstitue finement la trajectoire de cet ensemble, depuis l’acquisition des tableaux, sculptures, dessins et gravures, jusqu’à ses dispersions successives dans les ventes aux enchères publiques parisiennes.

L'équipe

- Porteuse du projet : **Lei Saint-Raymond**
- Auteurs : **Jessie Abaï, Baptiste Baisac, Assia Chazot, Maria Durif-Varambon, Rémi Emorine, Alex Enrie, Darléne Kays, Maximilien Lacroix et Lea Montali et Lea Saint-Raymond**
- Ingénieurs : **Guillaume Basse, Jeremy Pedraza et Lea Saint-Raymond**
- Collaborateurs associés : **Juliette Tacail, Christian Theveny et Claude Petit-Castelli (chercheurs indépendants)**

Financement

Le projet Digital Viau s’inscrit dans le cadre de l’Observatoire des humanités numériques de l’ENS-PSL. Il a reçu le soutien de FRIR Transmédia.

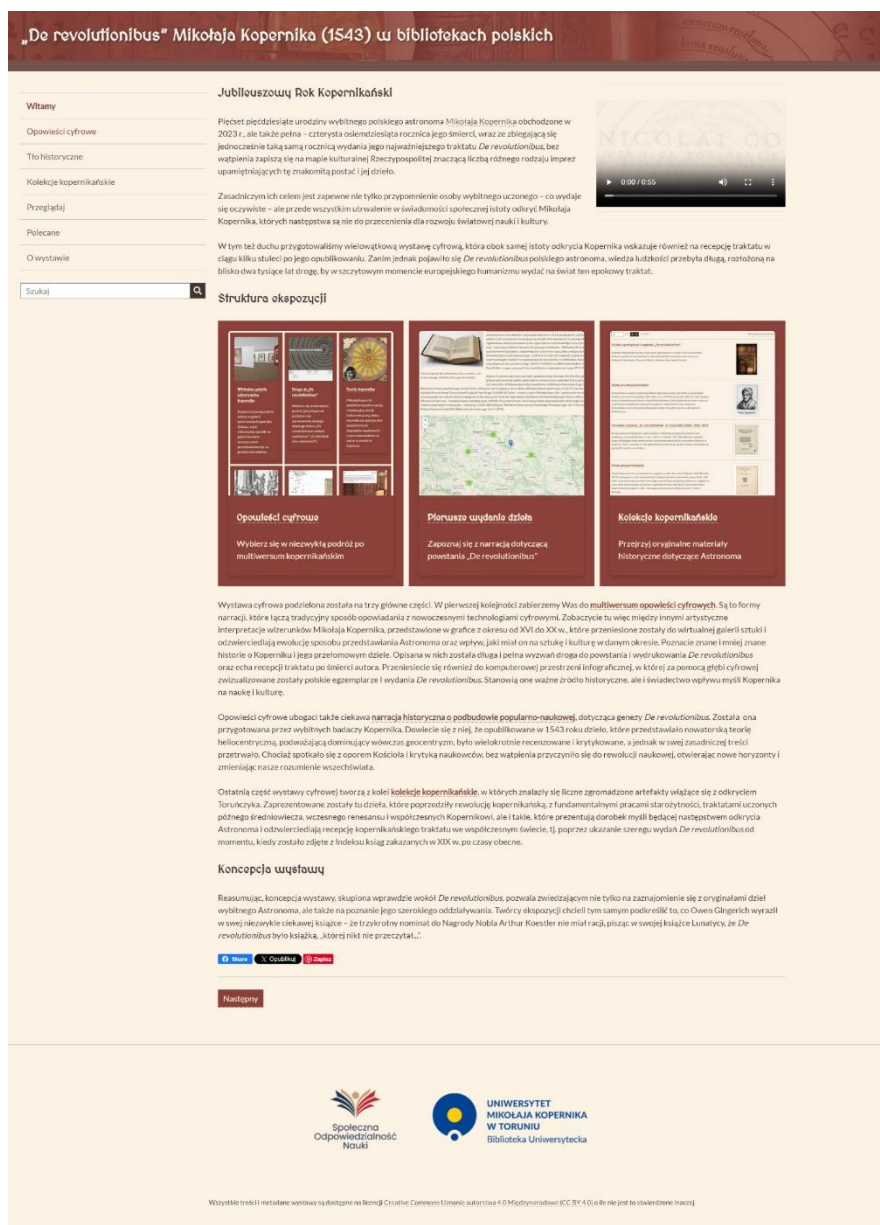
Observatoire des humanités numériques | ENS | PSL | PSL UNIVERSITÉ PARIS

Pour citer le projet : Digital Viau, Lei Saint-Raymond (dir.), Observatoire des humanités numériques de l’ENS-PSL, 2022.

Rys. 1. Witryna projektu badawczego „Digital Viau”

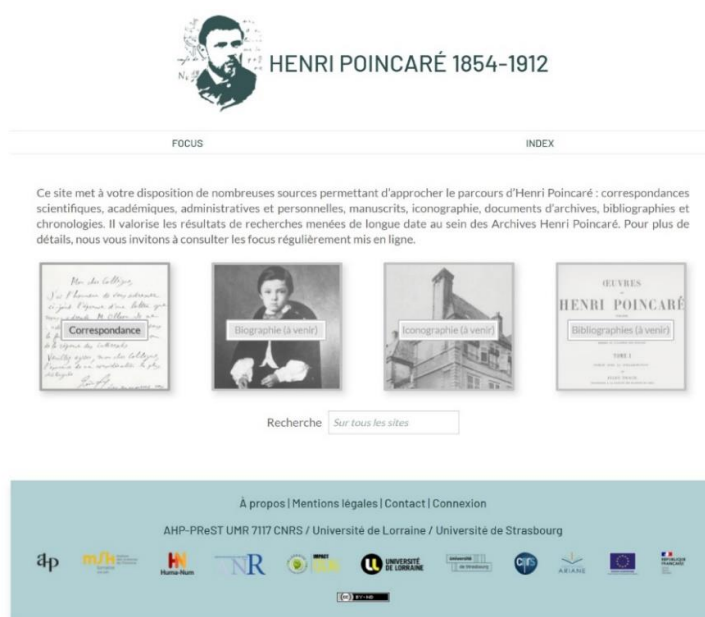
Źródło: *Digital Viau* [online]. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w <https://viau.huma-num.fr/s/collection/page/accueil>.

Wystawa cyfrowa „»De revolutionibus« Mikołaja Kopernika (1543) w bibliotekach polskich” (kuratorstwo cyfrowe i dziedzictwo kulturowe) znajduje się na Platformie wystaw cyfrowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Ekspozycja wykorzystuje metodę digital storytelling oraz różnorodne narzędzia cyfrowe w celu opowiedzenia historii o najwybitniejszym polskim astronomie.

Rys. 2. Witryna wystawy cyfrowej „»De revolutionibus« Mikołaja Kopernika (1543) w bibliotekach polskich”
 Źródło: „»De revolutionibus« Mikołaja Kopernika (1543) w bibliotekach polskich [online]. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://expo.bu.umk.pl/s/de-revolutionibus/page/witamy>.

Projekt badawczy „Henri Poincaré 1854–1912” (internet semantyczny i powiązane otwarte dane) obejmuje, adnotowany semantycznie, korpus korespondencji wybitnego francuskiego matematyka. Projekt wykorzystuje język reprezentacji wiedzy RDF Schema, z możliwością przeszukiwania korpusu zdigitalizowanych listów za pomocą języka zapytań SPARQL.

Rys. 3. Witryna projektu „Henri Poincaré 1854–1912”

Źródło: *Henri Poincaré 1854–1912* [online]. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://henripoincare.fr/s/accueil/page/accueil>.

Niniejsze studium stanowi jedynie przyczynek do podjęcia kolejnych prac badawczych. Oto zagadnienia oraz działania, które mogą być interesujące w kontekście dalszych badań:

- poszerzenie analiz o kolejne źródła informacji, takie jak np. BASE czy Google Scholar,
- zebranie danych za 2024 r. w celu potwierdzenia lub zaprzeczenia tendencji wzrostowej ukazywania się publikacji na temat Omeka S,
- wyszczególnienie użytecznych modułów Omeka S,
- rozpoznanie narzędzi współdziałających z Omeka S,
- zbadanie większej liczby projektów opartych na Omeka S,
- identyfikacja najlepszych praktyk w zarządzaniu i archiwizacji projektów opartych na Omeka S, w celu zapewnienia ich długoterminowej dostępności.

Konkluzja

Zainteresowanie otwartoźródłowym systemem Omeka S w literaturze wykazywało tendencję wzrostową do roku 2023, a ze względu na brak wystarczających danych za rok 2024 trudno stwierdzić, czy będzie się ona utrzymywać. Oprogramowanie przyciągnęło uwagę badaczy z różnych dziedzin i dyscyplin, co przełożyło się na dużą różnorodność tematyczną. Autorzy pochodzą z wielu krajów, co świadczy o zasięgu międzynarodowym, choć warto zauważyć dominację Francji i Włoch. Analiza materiału badawczego wskazuje na znaczne zróżnicowanie afiliacji autorów, z czego najbardziej aktywnym ośrodkiem akademickim jest Université de Lorraine we Francji. Najczęściej poruszonymi tematami były humanistyka cyfrowa oraz oprogramowanie open source i platformy cyfrowe, a następnie kuratorstwo cyfrowe i dziedzictwo kulturowe. Kolejne wątki obejmowały historię nauki, prozopografię, historię sztuki oraz archeologię. Ponadto pojawiały się tematy związane z internetem semantycznym, powiązаныmi otwartymi danymi, bibliotekami akademickimi i otwartą edukacją. Należy jednak podkreślić, że Omeka S znajduje szerokie zastosowanie przede wszystkim w obszarze humanistyki cyfrowej.

Bibliografia:

1. INGRAM-MONTEIRO, N., MCKERNAN R. (2022). An Omeka S Repository for Place- and Land-Based Teaching and Learning. *Information Technologies and Libraries* [online]. Vol. 41, No. 3. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://ejournals.bc.edu/index.php/ital/article/view/15123>.
2. KOWALCZYK, S.T. (2018). *Digital Curation for Libraries and Archives*, Santa Barbara, Denver: Libraries Unlimited.
3. LANDIS, C. (2019). Linked Open Data in Libraries. W: Varnum, J. (red.). *New top technologies every librarian needs to know*. Chicago: ALA Neal-Schuman, s. 3–15.
4. LARSON, A. (2020). Open Education Librarianship: A Position Description Analysis of the Newly Emerging Role in Academic Libraries. *The International Journal of Open Educational Resources* [online]. T. 3, Nr 1, s. 35–36. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://ijoer.scholasticahq.com/article/25044-open-education-librarianship-a-position-description-analysis-of-the-newly-emerging-role-in-academic-libraries>.
5. MARTÍNEZ, R.A. (2022). Omeka S como alternativa para el desarrollo de colecciones digitales y proyectos de humanidades digitales. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* [online]. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://doi.org/10.1344/BiD2022.48.06>.
6. PIOTROWSKI, D.M. (2024). *Omeka S – bibliographic data* [online]. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://doi.org/10.18150/7GKS7A>.
7. PIOTROWSKI, D.M., MARZEC, P. (2022). Digital curation and open-source software in LAM-related publications. *Journal of Librarianship and Information Science* [online]. Vol. 55 (4), s. 935–947. [Dostęp 09.08.2024]. Dostępny w: <https://doi.org/10.1177/09610006221113372>.
8. SABHARWAL, A. (2015). *Digital curation in the digital humanities: preserving and promoting archival and special collections*. Amsterdam [i pozostałe]: Elsevier/Chandos Publishing.
9. SOSIŃSKA-KALATA, B. (2016). Humanistyka cyfrowa w piśmiennictwie nauki o informacji. W: Sosińska-Kalata, B., Przystek-Samokowa, M., Wiorogórska, Z. (red.). *Nauka o informacji w okresie zmian: informatologia i humanistyka cyfrowa*. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, s. 27–49.